

NOORTEGARANTII TUGISÜSTEEMI NOORTE HEAOLU
SPETSIALISTI PÄDEVUSRAAMISTIK

MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUM
SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

2024

Sisukord

MÕISTED	2
1. SISSEJUHATUS	3
2. PÄDEVUSRAAMISTIKU JA TÄIENDUSÕPPE KONTSEPTSIOONI EESMÄRK, SIHTGRUPP JA PLANEERITAVAD TULEMUSED	6
3. NOORTE HEAOLU SPETSIALISTI TÖÖ ALUSPÕHIMÕTTED, VÄÄRTUSVALIKUD, MÕISTE JA PEAMISED TÖÖÜLESANDED	8
3.1 Tööga seotud tööpõhimõtted	8
3.2 Tööga seotud hoiakud	10
3.3 Tööga seotud teadmised ja oskused	10
3.4 Noorte heaolu spetsialisti mõiste	14
3.5.1 Tööülesanne 1: Individuaalne töö noorega	15
3.5.2 Tööülesanne 2: Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine	16
3.5.3 Tööülesanne 3: Võrgustikutöös osalemine (noore leidmiseks, toetamiseks ja universaalne ennetustöö)	17
3.5.4 Tööülesanne 4: Järelsuhtluse hoidmine noortega	17
3.5.5 Tööülesanne 5: Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis	19
3.5.6 Tööülesanne 6: Töö analüüsimine	19
3.5.7 Tööülesanne 7: Enesehoid (supervisioonidel ja kovisioonidel osalemine)	20
3.5.8 Tööülesanne 8: Pädevust tõstvates tegevustes osalemine	22
3.5.9 Tööülesanne 9: Teavitustöö	22
3.5.10 Tööülesanne 10: Piirkonna võimaluste ja koostöö tegevuste kaardistamine ja info pidev uuendamine	23
4. Koolituskontseptsioon	24
4.1 Teemad	24
Lisa 1: Pädevusraamistik	25

MÕISTED¹

Juhtumipõhine – üks-ühele noore vajadustest lähtuv nõustamine ja tugitegevuste vahendamine.

Juhtumikorraldus – abivajava noore individuaalsetest vajadustest lähtuv sekkumismeetod, mis hõlmab isiku probleemide lahendamiseks abimeetmete pakkumist ja/või korraldamist lihtmenetluse või juhtumiplaani abil. Selgitatakse välja noore mured ning nendele vastavalt leitakse lahendusi täiendavate sekkumiste näol.

Järeltugi: noorte juhtumikorraldaja enda poolt pakutud üks-ühele nõustamine või tema poolt vahendatud tegevus või teenus, mida noorel on võimalik saada peale esialgse koostöö lõppu uute vajaduste ilmnedes.

Koostöömudel – sihtrühmaga seotud osapoolte koostöö üldised aluspõhimõtted ja tegutsemise etapid kohalikul tasandil, et aidata lahendada sihtrühma noorte vajadusi.

Kohalik tasand – ühe või mitme omavalitsuse territoorium, millel elavate sihtrühma noorte heaks käesolevat koostöömudelit rakendatakse.

Koostöövõrgustik – kohalikul tasandil moodustatud koostööorgan osapoolte esindajatest koostöömudeli strateegiliseks juhtimiseks ja sihtrühma noorte vajaduste lahendamiseks. Koostöövõrgustik koosneb tuumikgrupist ja laiemast võrgustikust.

Lahendusvajadus – sihtrühma noore enda poolt ja/või teiste inimeste nagu tema lähedaste või spetsialistide poolt tajutud vajadus, mille lahendamata jätmine võib tuua kaasa noore sattumise NEET-olukorda või selles püsimise.

Mittetöötav- 13.-29.aastane noor, kes ei tööta ja kelle kohta ei ole tehtud kannet Töötamise registris

NEET-olukorras noor – mõiste tuleneb inglise keelsest väljendist not in employment, education, or training, st noor, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitustel.

NEET-staatusesse sattumise riskis noored (NEET-riskis) – noored, kes on ametlikult seotud mõne haridusasutuse, tööandja või täiendkoolitajaga, ent kes on enda või mõne teise osapoole hinnangul NEET-olukorda sattumise riskis ilma selge lahenduseta sellest kiirelt väljuda.

Tugitegevus, tugiteenus – tegevus või teenus, mis panustab sihtrühma vajaduste lahendamisse lisaks noorte juhtumikorraldaja üks-ühele tööga noortega.

Võrgustikutöö – kokkulepitud eesmärkidel süstemaatiliselt toimuv asutuste vaheline koostöö, milles sisaldub ühine kitsaskohtade kaardistamine, analüüsimine ja kirjeldamine, võimalike lahenduste leidmine, olemasolevate ressursside jagamine ja juhtumipõhine aktiveerumine. Võrgustikutöö saab mudeli vaatest toimida nii asutuste, omavalitsuse, piirkonna, maakonna kui ka riiklikul tasandil.

¹ Mõistete loetelu koostamisel on kasutatud Sotsiaalkindlustusameti, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi poolt koostatud temaatilisi juhendeid, dokumente ja määruseid. Kõik esitatud terminid kehtivad käesoleva dokumendi raamistikus ning võivad muudes kontekstides olla defineeritud erinevalt.

1. SISSEJUHATUS

Eesti Statistikaameti **2023. aasta** lõpu seisuga on Eestis **mitteõppivaid, mittetöotavaid** ja koolitusel mitteosalevaid (edaspidi NEET-olukorras noor) noori vanuses 15-29 **19500**². Võttes aluseks Noortegarantii Eesti tegevuskava perioodi 2014–2022, on sihtgrupi **arv olnud pigem languses**, samas koroonaviiruse perioodil (2019–2020) tõusis koguarv 24300 nooreni. Noorte eemalejäämisel on mitmeid põhjuseid. On teada, et noorte mitteaktiivseks muutumine suurendab riski jääda pikaajaliselt töötuks, sattuda vaesusesse, olla sotsiaalselt tõrjutud ja saada madalamat töötasu³. Seega on oluline, et iga noor leiaks endale tööturul rakenduse ja saaks või täiendaks oma kvalifikatsiooni edasiõppimise kaudu.

Selleks, et NEET-olukorras noortest lähtuvaid tagajärgi nii noorele endale kui ka ühiskonnale ennetada, loodi **2013. aastal poliitiline instrument - noortegarantii**, mis on kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide võetud kohustus **tagada alla 29-aastastele⁴ noortele nelja kuu jooksul⁵** pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist **endale sobilik ja jätkusuutlik tööpakkumine, praktikapakkumine või haridustee jätkamise võimalus⁶**. Tugevdatud Noortegarantii Eesti tegevuskava alusel on Eestis see kokkuleppeliselt 6 kuud. Kui algselt koordineeris noortegarantiid Sotsiaalministeerium ja Haridus- ja Teadusministeerium, siis alates 01.07.2023 koordineerib algatust Sotsiaalministeeriumi asemel Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga)⁷.

Samas **puudus noortegarantii tegevuste käivitamisel süsteemne info, kes on potentsiaalselt abivajavad noored** ja terviklik ülevaade noorele pakutud teenustest. Sellest **tekis vajadus tervikliku süsteemse lähenemise järele**, mis **võimaldab kohalikele omavalitsustele** (edaspidi KOV) **vahendada infot mitteaktiivsetest noortest** ja sihtrühma aktiveerimist efektiivsemalt korraldada⁸. **2016. aastal** pandi Sotsiaalministeeriumi poolt alus **Noortegarantii tugisüsteemi** (edaspidi NGTS) **loomisele**, mille eesmärk oli luua **elektroniline tööriist kohalikele omavalitsusele**, mis **võimaldab kaks korda aastas (märtsis ja oktoobris)** saada **infot** piirkonna mitteõppivatest ja -töötavatest noortest ning **toetada** neid haridusteele naasmiseks ja tööturule jõudmiseks. NGTS on seega kindlaks määratud tegevuste kogum ja järjestus, millest juhtumikorraldaja lähtub abivajavate noorte leidmisel, nendega kontakteerumisel ja nende abi osutamisel.⁹ Riiklikust vaatest suurendatakse NGTS kaudu noortest teadmist ja proaktiivse lähenemisega mitteaktiivsete 16-29- aastaste noorte osalemist tööturul ja nende tööalaseid võimalusi.

NGTSi funktsioonide kasutamine (esimene seire) kohalikul tasandil sai alguse 2018.aasta alguses ja on tänaseni üks peamistest elektronilistest tööriistadest sihtgrupi noorteni jõudmisel. Lisaks NGTSile kasutavad kohalikud omavalitsused teisi võimalusi (nt mobiilne noorsootöö).

2021.-2023. aastani koordineeris Sotsiaalkindlustusamet NGTSiga seotud pilootprojekti¹⁰, mille raames said üheksa omavalitsust ja üks maakondlik arenduskeskus rahalist tuge NEET-olukorras noorte toetava süsteemi loomiseks. Pilootprojekti raames toimus kümneid kohtumisi, kaasates ka teisi teemaga seotud omavalitsusi (~50% Eesti KOVidest), et leida läbi praktilise õpikogemuse tulemuslikke praktikaid noorte toetamiseks. Pilootprojekti ja teiste koosloomeliste tegevuste kaudu said paika üldised NEET-olukorras ja -riskis noorte tugisüsteemide riiklikud soovitusel ja

² Statistikaamet, 2023

³ Noortegarantii tugisüsteemi arendustöö alused. (2022). Sotsiaalkindlustusamet.

⁴ Enne 2020.aastat oli vanus alla 25-aastastele

⁵ Eestis lähtutakse 6st kuust

⁶ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=en>

⁷ Eesti Vabariigi Valitsuse otsus, 18.05.2023

⁸ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

⁹ Noortegarantii tugisüsteemi arendustöö alused. (2022). Sotsiaalkindlustusamet.

¹⁰ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

arendustegevused¹¹. Üheks fookusteemaks oli spetsialisti tööülesanded ja vajalikud pädevused tulemuslikuks tööks sihtgrupi noortega.

2021. aastal valmis lisaks Haridus- ja Noorteameti korraldatud hanke „**NEET-olukorras noortele toe pakkumiseks tuleviku koostöömudeli loomine teenusedisaini meetodil**“ raames NEET-olukorras noortele toe pakkumise raamistiku kirjeldus, mis kirjeldab, kuidas **erinevate osapoolte** (noorsootöö valdkond, sotsiaalvaldkond, haridusvaldkond, tervisevaldkond, siseturvalisuse valdkond ning töö- ja karjäärivaldkond koos erinevates valdkondades tugiteenuste pakkujatega) **koostöös** võimalikult **tõhusalt toetada** omavalitsuste tasandil NEET-riskis ja NEET-olukorras **noori** ning jõuda sihtrühma vaatest võimalikult **sujuva** protsessini. Selle alusel valmis suunisdokument¹² kohalikele omavalitsustele ja on aluseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi määruse “Töölalase konkurentsivõime toetamine“ tegevuse 4.1 sisulistele rahalise toe saamise kriteeriumitele.

2022.aastal viidi loodud suunisdokumendi alusel Sotsiaalkindlustusameti Noortegarantii tiimi poolt läbi 24 mõttetalgut üle Eesti, mille eesmärk oli kohandatud mudeli põhjal jõuda arusaamiseni, milline on omavalitsuse tarbeks sobivaim ja tulemuslikum lahendusviis, et erinevate osapoolte koostöös võimalikult tõhusalt toetada omavalitsuste tasandil NEET-olukorras või -riskis noori.

Pilootprojekti ja teiste seotud kohtumiste¹³ tulemusena anti edasi teadmine, selleks, et loodud koostöömudelit üle-eestiliselt ellu viia, peab riik kohalikul tasandil juhtumite kiiremaks lahendamiseks ühtlustama valdkondade- ja teenustevahelisi tööpõhimõtteid ja võimaldama vajalikke täiendõppe koolitusi. Seega on pädevusraamistiku loomiseks vajadus spetsialistide peamised ülesanded kokku leppida, et sellest lähtuvalt saaks luua koolituskontseptsiooni. Dokumendis kajastuvad spetsialisti ülesanded ja alategevused on tulnud sisendina ja valideeritud mitmeid kordi KOVide poolt.

Enesetäiendamise võimaldamise kaudu saavad kohalikud omavalitsused üle-eestiliselt toetatud, et järgida valdkonnaülest NEET-riskis ja –olukorras noorte teenuse ja koostööraamistiku põhimõtteid, mis omakorda loovad eeldused, et kohalik omavalitsus teab sihtgrupi ulatusest ja olemusest, saavad tulemusliku kontakti ja toetavad noori vajaduspõhiselt.

Selle eesmärgi täitmiseks on Sotsiaalkindlustusamet koosloomes kohalike omavalitsustega¹⁴ töötanud välja noorte heaolu spetsialisti pädevusraamistiku ja täiendusõppe kontseptsiooni.

Pädevusraamistiku koostamisel on arvestatud, et noorte toetamise süsteemi loomise aluseks on:

- uue avaliku valitsemise põhimõtted (sotsiaalne innovatsioon, koosloome, inim(noore)kesksus);
- koosloomes loodud “NEET-olukorras noorte teenuste ja koostöömudeli”¹⁵ noore toetamise aluspõhimõtted;
- seotud valdkondade strateegilistes dokumentides (arengukavad¹⁶ ja kutse-eeetika¹⁷, seadused¹⁸) nimetatud väärtusvalikud, kompetentsid ja sellest lähtuvad käitumispõhimõtted;

¹¹ Noortegarantii tugisüsteemi pilootprojekti 2021-2023 taipamised. (2023). Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Sotsiaalkindlustusamet.

¹² Valdkondadeülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele” kohandatud ülevaade. (2021). Sotsiaalkindlustusamet.

¹³ KOVide mõttetalgut, NGTS hommikukohvid, rakenduskoosolekud jt

¹⁴ Kaasatud oli rohkem kui pooled KOVid Eestist

¹⁵ Valdkondadeülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele” kohandatud ülevaade. (2021). Sotsiaalkindlustusamet.

¹⁶ Heaolu arengukava 2024-2030, Noortevaldkonna arengukava 2022-2035, Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

¹⁷ Eelkõige sotsiaalvaldkond ja noortevaldkond

¹⁸ Noorsootööseadus, sotsiaalhoolekande seadus, lastekaitse seadus

- peamiselt seotud valdkondade kutsequalifikatsioonides¹⁹ nimetatud oskused ja teadmised.

Kontseptsiooni koordineerimise ja koolituste elluviimise eest vastutab Sotsiaalkindlustusamet. Kontseptsiooni elluviimisel on peamised osapooled Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ja Haridus- ja Noorteamet.

Käesoleva dokumendi puhul on lisaks tegemist praktilise väljundiga, mis aitab läbi visuaalide ja viidete alustavatel spetsialistidel mõista teemaga seotud suuniseid ja peamisi ülesandeid.

¹⁹ Sotsiaaltöötaja, lastekaitsetöötaja, noorsootöötaja

2. PÄDEVUSRAAMISTIKU JA TÄIENDUSÖPPE KONTSEPTSIOONI EESMÄRK, SIHTGRUPP JA PLANEERITAVAD TULEMUSED

2.1 Pädevusraamistiku ja täiendusõppe kontseptsiooni eesmärk on määratleda noorte heaolu spetsialisti, kelle peamiseks sihtgrupiks on NEET-riskis²⁰ või -olukorras²¹ noored vanuses 13-29, täiendusõppe peamised põhimõtted ning selle kontseptsiooni elluviimisega seotud osapoolte rollid ja vastutus.

Noortegarantii tugevdamise riigisisene tegevuskava perioodiks 2022-2027 toob küll peamise sihtrühmana välja 15-29, soovib Eesti lähtuvalt ennetusvaate olulisusega osaluselt pakkuda tegevusi alates 13. eluaastast.

On oluline, et noorte heaolu spetsialistid saavad tegutseda selle nimel, et iga noor saab oma sotsiaalset, hariduslikku, majanduslikku, kultuurilist või tervislikku olukorda arvestades ühiskonnas iseseisvalt hakkama ja saavad end maksimaalselt teostada.

Kuna varasemalt vastav pädevusraamistik ja kontseptsioon puudus, paneb see aluse uuele täiendusõppe süsteemile, mis saab olema perioodi 2024-2029 ressursside jaotuse aluseks ning aitab kaasa Noortegarantii algatuse “Töösild- noorte tööhõive tugevdamine” Eesti tegevuskava 2023-2027, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi määruse “Töölase konkurentsivõime toetamine”, ühisloomes loodud “Valdkondadeülene NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele” ja haridus-, sotsiaal ja noortevaldkonna arengukavade strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

Neist põhimõtetest lähtutakse nii otseses töös noorega, tugitegevuste ja -teenuste arendamisel, võrgustikutöös kui ka laiemalt temaatilise poliitika kujundamisel.

Eelkõige on tegemist kokkuleppega, milles käsitletakse tööks vajalikke eelduseid ja juhiseid ning on eneseanalüüsi vahend, mis aitab spetsialistil teha valikuid langetamaks otsuseid ning hinnata nii enda kui toetada teiste toimetamist sihtgrupi noortega. Kompetentside omandamine saab toimuda lähtuvalt eneseanalüüsist samm sammult.

2.2 Pädevusraamistiku ja kontseptsiooni sihtgrupp on eelkõige sotsiaalteaduste valdkondade (nt haridus-, noorte- ja sotsiaalvaldkonna) töötajad, kelle töö peamiseks sihtgrupiks on NEET-riskis või -olukorras noored vanuses 13-29.

2.3 Kontseptsiooni elluviimise tulemusel on loodud **täiendusõppe süsteem**, mis arvestab õppiva organisatsiooni põhimõtteid sh:

- on seotud kindla kontekstiga;
- võimaldab NEET-olukorras ja -riskis noortega töötavatele spetsialistidele enesejuhtimist, eneseanalüüsi ja pidevat enesearengut;
- mille loodav sisu vastab spetsialistide tunnetatud vajadustele ja erinevatele seotud seadustele; strateegilistele dokumentidele, uuringutele ja (kutse)standarditele;
- on ajas, sisus ja vormides paindlik, praktiline ja kõikidele ligipääsetav ja kättesaadav;
- lähtub valdkondadeülesusest ja on terviklik;

²⁰ Noored, kes on ametlikult seotud mõne haridusasutuse, tööandja või täiendkoolitajaga, ent kes on enda või mõne teise osapoolte hinnangul NEET-olukorda sattumise riskis ilma selge lahenduseta sellest kiirelt väljuda

²¹ Noor, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitustel (akronüüm NEET tuleneb inglise keelsest väljendist not in employment, education, or training)

- seda viiakse ellu koosloomes seotud osapooltega²², sh ressursse jagades ja tulemuslikkust pidevalt hinnates.

²² HTM, MKM, Harno

3. NOORTE HEAOLU SPETSIALISTI TÖÖ ALUSPÕHIMÕTTED, VÄÄRTUSVALIKUD, MÕISTE JA PEAMISED TÖÖÜLESANDED

3.1 Tööga seotud tööpõhimõtted

Tööks NEET-riskis ja -olukorras noortega Eestis kas reguleerivad või annavad suuniseid mitmed alusdokumendid:

- Heaolu arengukava 2024-2030 (Sotsiaalministeerium);
- Noortevaldkonna arengukava 2022-2035 (Haridus- ja Teadusministeerium)²³;
- Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (Haridus- ja Teadusministeerium);
- Nõukogu soovitus töösilla kohta, millega tugevdatakse noortegarantiid ja asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (Euroopa Komisjon)²⁴;
- Noortegarantii Eesti tegevuskava 2022-2027 (Sotsiaalministeerium);
- Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine (Sotsiaalministeerium);
- Noortegarantii tugisüsteemi juhtumikorralduse juhend (Sotsiaalkindlustusamet);
- "Valdkondadeülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele" kohandatud ülevaade (Sotsiaalkindlustusamet, Haridus- ja Noorteamet);
- Noortekeskse lähenemise teoreetiline alus: taust, kontseptsioon ja selle kõlapind Eestis (Tartu Ülikool)²⁵;
- Mobiilse noorsootöö kontseptsioon (Haridus- ja Teadusministeerium)²⁶;
- Noorte sotsiaalse tõrjutuse projekti raport nr 6. TASK-U: Noorte mitmetasandilise sotsiaalse kaasatuse dünaamiline mudel (Tallinna Ülikool)²⁷.

Lähtuvalt nimetatud dokumentidest on teada, et ligipääsetava, kättesaadava ja tõhusa NEET-riskis või -olukorras noorte toetussüsteemi toimekeskkonna eelduseks on (vt Joonis 1):

- Sihtrühma olemusest ja ulatusest teadmine;
- Toetusvajaduse mõistmine (tagajärjed, kui me noori ei toeta);
- Töö holistilisus (vajadus valdkondadeüleseks võrgustikutööks);
- Protsessi teadlik juhtimine/koordineerimine;
- Noorte vajadustest lähtuvate ressursside sh ennetustöö (mitmedimensionaalne lähenemine²⁸) olemasolu;
- Ühised tööpõhimõtted ja kokkulepped (noortest lähtuv, noortekeskus²⁹);
- Noorte rolli ja õigustega arvestamine;
- Noorte toimetulekustrateegiatega arvestamine;
- Pidev toetusvõimaluste aja- ja asjakohane arendustöö.

²³ Noortevaldkonna arengukava 2021–2035. Haridus- ja teadusministeerium, 2021. https://www.hm.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_arengukava_2021-2035_kinnitatud_12.08.2035.pdf

²⁴ Nõukogu soovitus töösilla kohta, millega tugevdatakse noortegarantiid ja asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (Brüssel, 1.7.2020).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0277&from=EN>

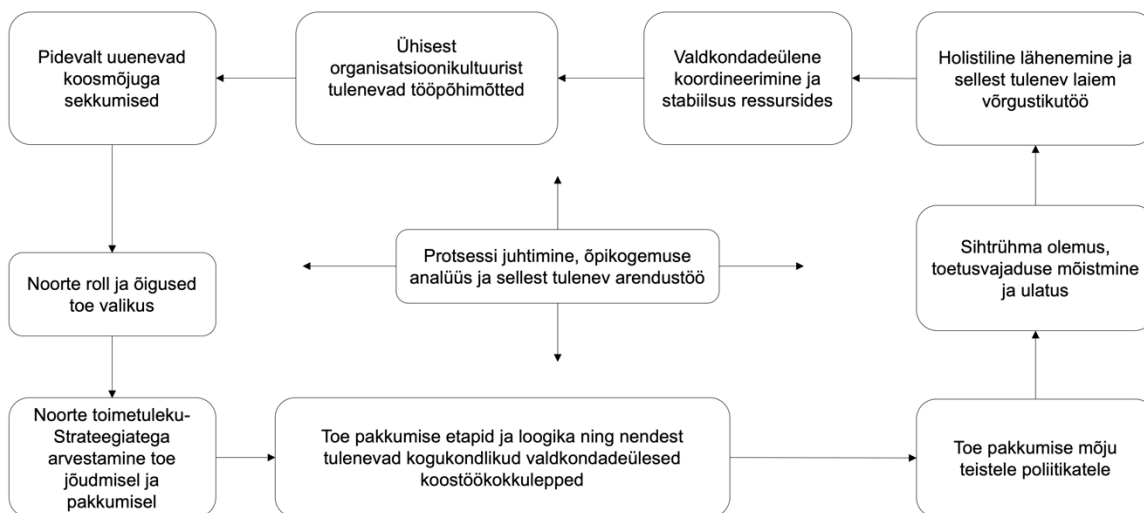
²⁵ Rämmer, A., Kivimäe, A., Žuravljova, M., Kõtsi, K. (2021). Noortekeskse lähenemise rakendamise mudel N-TELG. Mudeli lähtekohad, rakendatavus ja olemus. Tartu Ülikool.

²⁶ ???

²⁷ Roosalu, T., Nugin, R., Rannala, I., Kazjulja, M., Taru, M., Raudsepp, M., & Unt, M. (2022). TASK-U: Noorte mitmetasandilise sotsiaalse kaasatuse dünaamiline mudel. RASI toimetised nr 21. Tallinna Ülikool. <https://www.tlu.ee/yti/teadusrahvusvaheliste-sotsiaaluuringute-keskus/repositoorium>

²⁸ Roosalu jt (2022) kohaselt on oluline kindlustada institutsionaalse sekkumise toel tähelepanu noore osalemise kolmele aspektile samal ajal: nii tähenduslik osalemine erinevates sotsiaalsetes tegevustes; tööalase konkurentsivõime ja panustamisvalmiduse kujunemine; ning noore enesekindluse, kodanikutunde ja sotsiaalse agentsuse toetamine.

²⁹ Rämmer jt (2022) alusel on noortekeskus noorte isiksuse arengu ja heaolu seadmine teenuste/tegevuste sisu, korralduse ja arendamise keskmesse eesmärgiga saavutada parim tulemus noore jaoks, mis tähendab, et eesmärkide-, töövormide ja -võtete-alaste ning korralduslike valikute tegemine peab lähtuma noorest kui teadlikust isiksusest ja toetama terviklikult noore vaimse ning füüsilise heaolu saavutamist ja püüdlemist tegevuste/teenuste sellekohase mõjususe poole.

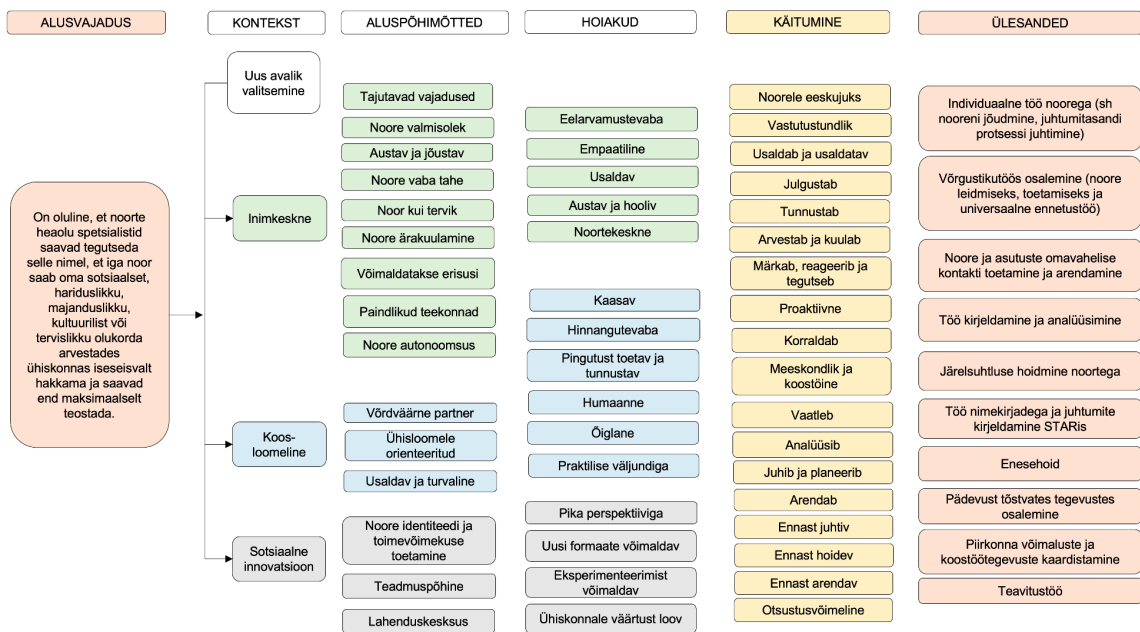

Joonis 1. Toetussüsteemi toimekeskkonna tõhususe eeldused (joonis: H.Paabort)

Lähtuvalt nimetatud dokumentidest on kokku lepitud, et kontakttöö noortega aluspõhimõtted on (vt Joonis 2):

- Austav, usaldav, turvaline ja jõustav lähenemine;
- Noore tunnetatud vajadused (sh valmisolek tuge vastu võtta);
- Noore vaba tahe osaleda (sh autonoomsus);
- Noore enda tunnetatud valmisolek tuge vastu võtta;
- Noor, kui tervik oma lahendusvajadustega;
- Noor, kui võrdväärne partner (sh õiguste, kohustuste, selgete rollide ja vastutuse kokkulepped);
- Ühisloomele ja lahenduskesksusele orienteeritud;
- Lahendustes võimaldatakse erisusi (sh paindlikud teekonnad);
- Teadmuspõhine lähenemine;
- Noore identiteedi ja toimevõimekuse³⁰ toetamine.

³⁰ Toimevõimekus- indiviidi valmisolek ja võime toimida/tegutseda iseendana

Joonis 2. Spetsialisti toimekeskkonnast tulenevad töö aluspõhimõtted, hoiakud, käitumine ja ülesanded (joonis: H.Paabort)

3.2 Tööga seotud hoiakud

Lähtuvalt sihtgrupiga seotud tööpõhimõttest ja teemaga seotud valdkondade tööetikast (vt Lisa 2) on oluline, et spetsialist järgib järgmisi hoiakuid ja väärtusvalikuid (vt Joonis 2):

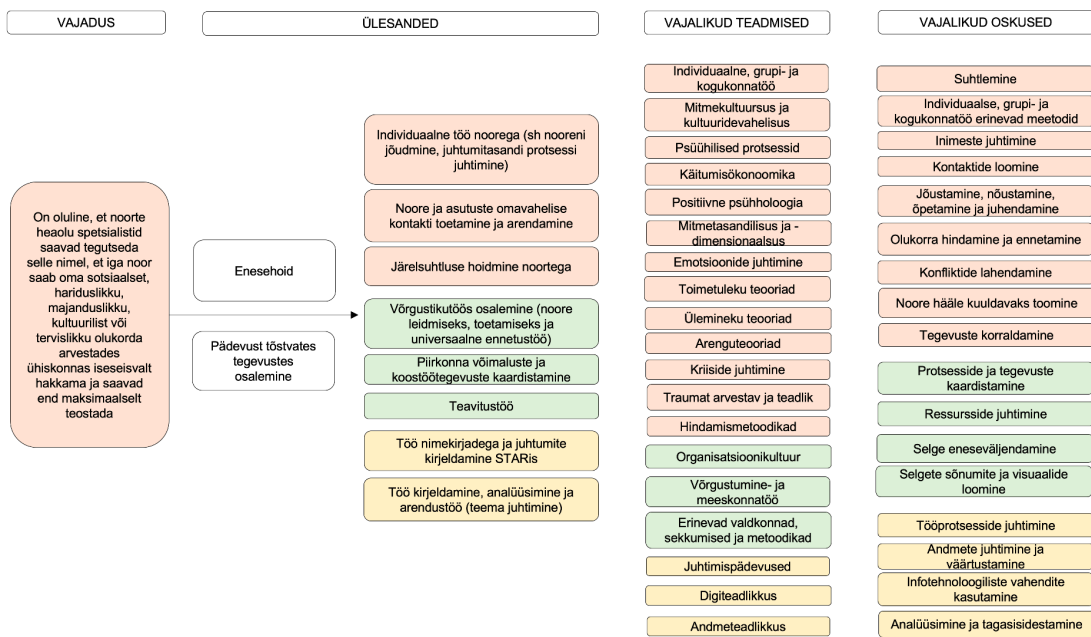
- INIMKESKNE: on noore suhtes eelarvamustevaba, empaatiline, usaldav, austav, hooliv ja noortekeskne;
- KOOSLOOMELINE: on noore suhtes kaasav, hinnangutevaba, pingutust toetav ja tunnustav, humaanne, õiglane ja praktilise väljundiga;
- SOTSIAALNE INNOVATSIOON: pikk perspektiiv, uusi formaate ja eksperimenteerimist võimaldav, ühiskonnale väärtust loov.

Lähtuvalt tööpõhimõtetest ja hoiakutest on oluline, et spetsialist arvestab oma käitumises, et ta on (vt Joonis 2):

- oma käitumisega noorele eeskujuks;
- vastutustundlik;
- usaldav ja usaldatav;
- julgustav ja tunnustav;
- arvestav, peegeldav ja aktiivselt noort kuulav;
- märkab, reageerib ja tegutseb;
- proaktiivne;
- korraldab;
- meeskondlik ja koostöine;
- vaatleb ja oma tööd analüüsib;
- juhtiv, planeerib ja arendab;
- ennast juhtiv, hoidev ja arendab.

3.3 Tööga seotud teadmised ja oskused

Noorte toetamiseks vajalikud spetsialistide pädevuste eeldused tulenevad peamistest ülesannetest ja nende alategevustest (vt Joonis 3).

Joonis 3. Spetsialisti toimekeskkonnast tulenevad vajadused teadmisteks ja oskusteks (joonis: H.Paabort)

Tagamaks individuaalset tööd noorega, mis sisaldab ka noore ja asutuse omavahelise kontakti toetamist ja arendamist ning jätkusuhtluse hoimist noorega, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi teadmisi järgmises ulatuses (seotud planeeritud koolituse tundide arvuga):

Vajalikud teadmised	Eesmärk ja ulatus
- Individuaalne, grupi- ja kogukonnatöö	Teab ja mõistab suurel määral erinevate lähenemiste potentsiaali ja valiku aluseid noore toetamisel.
- Psüühilised protsessid	Teab ja mõistab keskmisel määral noore psüühiliste protsesside (seisundi) võimalikku mõju nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Käitumisökonomika	Teab ja mõistab keskmisel määral, kuidas psühholoogilised, sotsiaalsed või kognitiivsed tegurid võivad mõjutada noore valikuid.
- Positiivne psühholoogia	Teab ja mõistab suurel määral, mis on positiivse psühholoogia lähenemise potentsiaal nooreni jõudmisel ja toetamisel (kuna ei ole suunatud juurprobleemide lahendamisele, vaid nende teguritega tegelemisele, mis muudavad noore elu elamisväärsemaks, nt emotsioonid, heaolu, väärtushinnangud, motivatsioon, valikuvabadus, võimed jmt).
- Emotsioonide juhtimine	Teab ja mõistab suurel määral emotsioonide teadliku juhtimise võimalikku mõju nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Toimetulekustrateegiad	Teab ja mõistab suurel määral noorte erinevaid toimetulekustrateegiaid ja nende võimalikku mõju nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Ülemineku teooriad	Teab ja mõistab suurel määral, et noor on samal ajal seotud erinevate üleminekutega (nt lapsest/ noorest täiskasvanuks, koolist tööle, töölt kooli, perelooime jmt) ja selle võimalik mõju nooreni jõudmisel ja toetamisel.

- Arenguteooriad	Teab ja mõistab keskmisel määral erinevaid arenguteooriaid (nt füüsiline/ motoorne; kognitiivne; sotsiaalne; kõlbline jmt) ja sellega teadlikult arvestamise potentsiaali nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Mitmekultuursus ja kultuuridevahelisus	Teab ja mõistab vähesel määral mitmekultuursuse ja kultuuridevahelisuse aspekte ja sellega teadlikult arvestamise potentsiaali nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Kriiside juhtimine (sh ennetamine)	Teab ja mõistab suurel määral, mis on kriis (sh võimalikud konfliktid) ehk millised on võimalikud olukorrad, mis võivad noorega töös ette tulla ja võivad vajada lahendust.
- Taastav õigus	Teab ja mõistab suurel määral, mis on taastav õigus ja milline on selle lähenemise potentsiaal noorega kontakti saamisel ja toetamisel.
- Traumata arvestav ja teadlik lähenemine	Teab ja mõistab suurel määral traumata arvestava ja teadliku lähenemise erisust ja nendega teadlikult arvestamise potentsiaali nooreni jõudmisel ja toetamisel.
- Hindamismetoodikad	Teab ja mõistab suurel määral võimalikke metoodikaid (tööriistu) noore vajaduste ja hilisema protsessi hindamisel.
- Mitmetasandilisus ja -dimensionaalsus	Teab ja mõistab suurel määral mikro-, meso- ja makrotasandi mõjutegureid ja seotust noore elutee kulgemisel ning toetamisel.

Tagamaks individuaalset tööd noorega, mis sisaldab ka noore ja asutuse omavahelise kontakti toetamist ja arendamist ning järelehuhtluse hoimist noorega, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi oskusi:

Vajalikud oskused	Eesmärk ja ulatus
- Individuaalse, grupi- ja kogukonnatöö erinevad meetodid	Oskab suurel määral kasutada erinevaid lähenemisi ja metoodikaid.
- Suhtlemine	Oskab suurel määral üksteist vastastikku jõustades kontakteeruda teise inimesega, et anda ja võtta vastu informatsiooni, töödelda ja kontekstipõhiselt tõlgendada saadud sõnumeid.
- Inimeste juhtimine	Oskab keskmisel määral oma töös arvestada inimsuhetes toimivaid protsesse.
- Kontaktide loomine ja hoidmine	Oskab suurel määral kasutada erinevaid töövorme (kanaleid/metoodikaid) noorte ja koostööpartneritega kontakti saamiseks (suhtlemisel).
- Jõustamine, nõustamine, õpetamine ja juhendamine	Teab, teeb vahet ja oskab suurel määral kasutada erinevaid noorte ja koostööpartnerite võimestamise viise.
- Olukorra hindamine ja ennetamine	Oskab suurel määral kasutada noore vajaduste hindamisel erinevaid hindamistööriistu ja märgata võimalikke teisi lahendusvajadusi, mis võivad vajada koostööpartnerite poolset (pro)aktiivset (järel)sekkumist.
- Konfliktide (vastuolude) lahendamine (sh Taastav õigus)	Oskab suurel määral kasutada erinevaid konfliktilahendamise tööriistu (lähenemisi, mudeleid).

- Noore hääle kuuldavaks toomine teenus(t)e valikul	Arvestab suurel määral noore toetussüsteemi loomisel/arendamisel ja igapäevasel toetamisel noortekeskuse (N-telg) põhimõtteid.
- Tegevuste korraldamine	Oskab keskmisel määral korraldada erinevaid noortega seotud üritusi.

Tagamaks võrgustikutöös osalemist, piirkonna võimaluste ja koostöötegevuste kaardistamist ja infovoogude vahetamist, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi teadmisi järgmises ulatuses:

Vajalikud teadmised	Eesmärk ja ulatus
- Võrgustumine ja meeskonnatöö	Teab ja mõistab suurel määral võrgustikutöö ja meeskonnatöö tähendust noore lahendusvajaduste leidmisel.
- Erinevate valdkondade potentsiaal, sekkumised ja meetodikad	Teab ja mõistab suurel määral sihtgrupist lähtuvate seotud valdkondade eesmarke, võimalusi, meetodikaid ja sekkumisi.

Tagamaks võrgustikutöös osalemist, piirkonna võimaluste ja koostöötegevuste kaardistamist ja infovoogude vahetamist, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi oskusi:

Vajalikud oskused	Eesmärk ja ulatus
- Ressursside juhtimine	Oskab suurel määral noorte toetamise protsesse ja ressursse kaardistada eesmärgiga saadud sisendid muuta väljundiks (tugi noorele).
- Selge eneseväljendamine	Oskab erinevate sihtgruppideni (noored, lähivõrgustik, koostööpartnerid, otsustajad jt) jõudmisel ennast suurel määral selgelt väljendada.
- Selgete sõnumite ja visuaalide loomine	Oskab erinevate sihtgruppideni (noored, lähivõrgustik, koostööpartnerid, otsustajad jt) jõudmisel suurel määral luua selgeid sõnumeid ja visuaale.

Tagamaks tööd nimekirjadega, töö üldist kirjeldamist, töö analüüsi, arendustööd ja vajadusel teema juhtimist KOVis, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi teadmisi järgmises ulatuses:

Vajalikud teadmised	Eesmärk ja ulatus
- Andmeteadlikkus	Teab ja mõistab keskmisel määral tööga seotud erinevate andmete õiguslikke aluseid ja tähtsust noorteni jõudmisel ja toetamisel.
- Organisatsioonikultuur	Teab ja mõistab vähesel määral organisatsioonikultuuri tähendust ja mõju ühiste tööpõhimõtete seadmisel ja realiseerumisel.

Tagamaks tööd nimekirjadega, töö üldist kirjeldamist, töö analüüsi, arendustööd ja vajadusel teema juhtimist KOVis, eeldab vastavalt hetkekontekstile järgmisi oskusi:

Vajalikud oskused	Eesmärk ja ulatus
- Digipädevuses ja infotehnoloogiliste vahendite kasutamine	Oskab suurel määral kasutada ja lahendada ettetulevaid probleeme ja tööülesandeid digitehnoloogia abil.
- Muudatuste juhtimine/ juhtimispädevused	Oskab suurel määral kasutada erinevaid lähenemisviise indiviidide ja meeskondade toetamisel ja abistamisel organisatsiooniliste muudatuste elluviimisel.
- Andmete juhtimine ja väärtustamine	Oskab suurel määral leida vajalikke andmeid,

	neid hallata ja kontrollida kvaliteeti; töödelda ja analüüsida hallatud andmed ja vajadusel varustada end täiendava infoga ning tagada üksikandmete kaitse.
- Analüüsimine ja tagasisidestamine	Oskab suurel määral kasutada erinevaid analüüsi- ja tagasisidestamise tehnikaid.

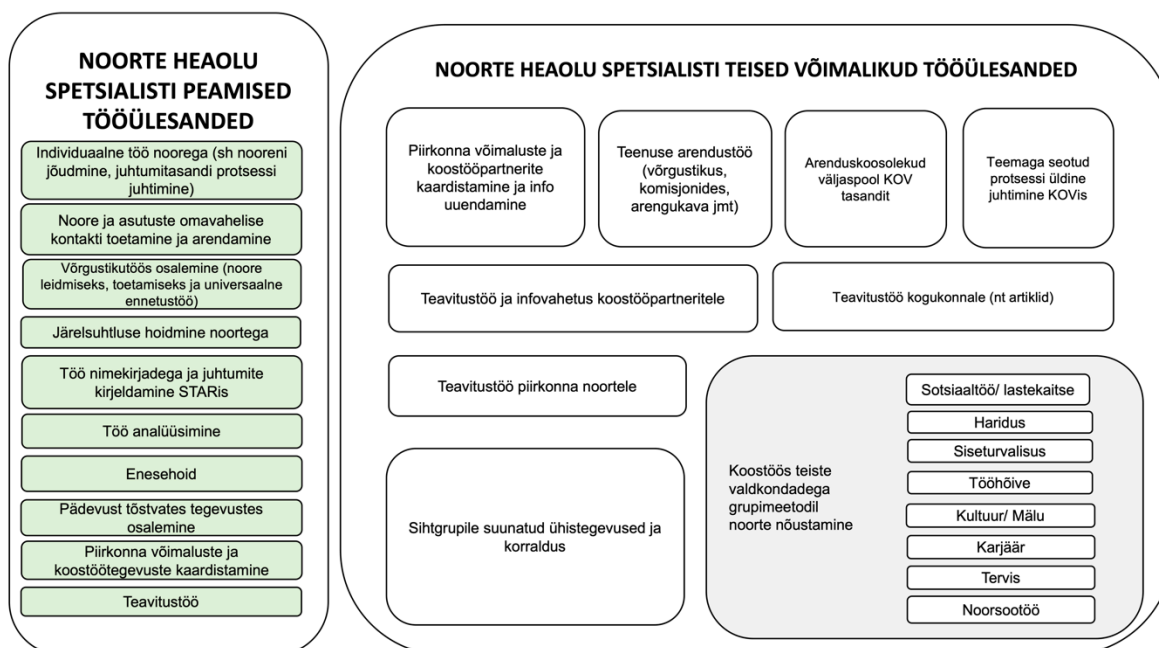
3.4 Noorte heaolu spetsialisti mõiste

Mõiste: Kohalikul tasandil töötav spetsialist, kes toetab juhtumipõhiselt NEET-riskis või NEET-olukorras lapsi ja noori, et nad jõuaksid või püsiksid haridus- ja/või töөлusel. Selleks keskendutakse koostöös laste ja noortega enesearengu edendamisele, erinevatele lahendusvajaduste väljaselgitamistele ja pikaajaliste eesmärkide saavutamisele ning kasutatakse noorte-, haridus-, tööhõive- ja sotsiaalvaldkonnale (ja teistele noortepoliitikaga seotud valdkondadele) iseloomulikke individuaalseid-, grupi- ja valdkondadele kogukonnatöö lähenemisi.³¹

Ametinimetuse võimalikud variandid: noorte heaolu spetsialist; noorte heaolu nõustaja; noortegarantii tugisüsteemi juhtumikorraldaja.

3.5 Spetsialisti peamiste tööülesannete praktilised kirjeldused

Lähtuvalt omavalitsuse suuruselt, noorte arvust ja lahendusvajadustest sõltub, mitut spetsialisti ja mis koormuses on piirkondadesse vaja. Oluline on arvestada, kuivõrd vajalikku tuge ja olemasolevaid teenuseid saab koordineerida ja/või pakkuda üks spetsialist või peavad need pigem olema jaotatud koostöövõrgustiku või suurema meeskonna puhul erinevate erialaspetsialistide vahel.

Joonis 4. NEET-riskis ja -olukorras toetamisega seotud spetsialistide võimalikud tööülesanded (joonis: H.Paabort)

Spetsialisti peamised tööülesanded on (vt Joonis 4):

- Individuaalne töö noorega (sh nooreni jõudmine, juhtumitasandi protsessi juhtimine);
- Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine;

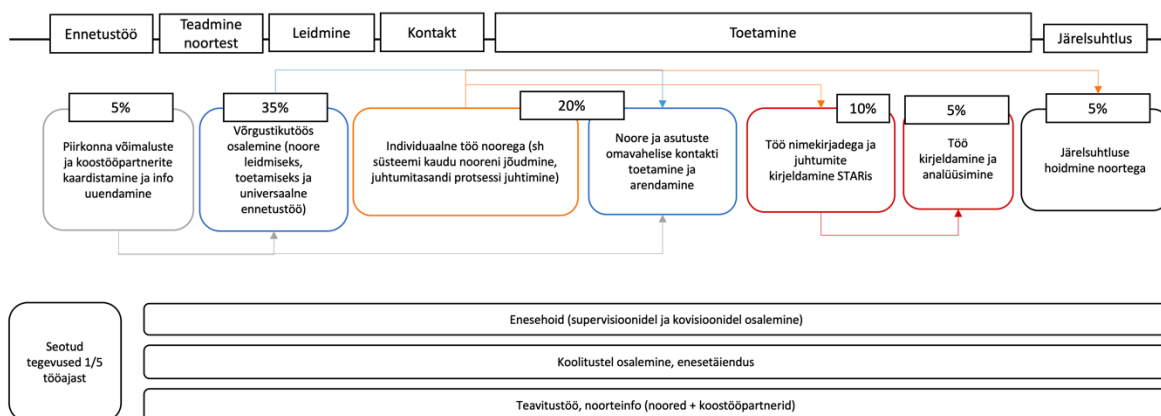
³¹ Mõiste ja tööülesanded on koostatud ja kokku lepitud koosloomes omavalitsustega

- Võrgustikutöös osalemine (noore leidmiseks, toetamiseks ja universaalne ennetustöö);
- Järelehuhtluse hoidmine noortega;
- Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis;
- Töö analüüsimine;
- Enesehoid (supervisioonidel ja kovisioonidel osalemine);
- Pädevust tõstvatel tegevustes osalemine (sh koolitustel osalemine);
- Piirkonna võimaluste ja koostööpartnerite kaardistamine ja info uuendamine;
- Teavitustööks vajaliku keskkonna loomine.

Spetsialisti tulemuslikku tööd toetavad tööülesanded:

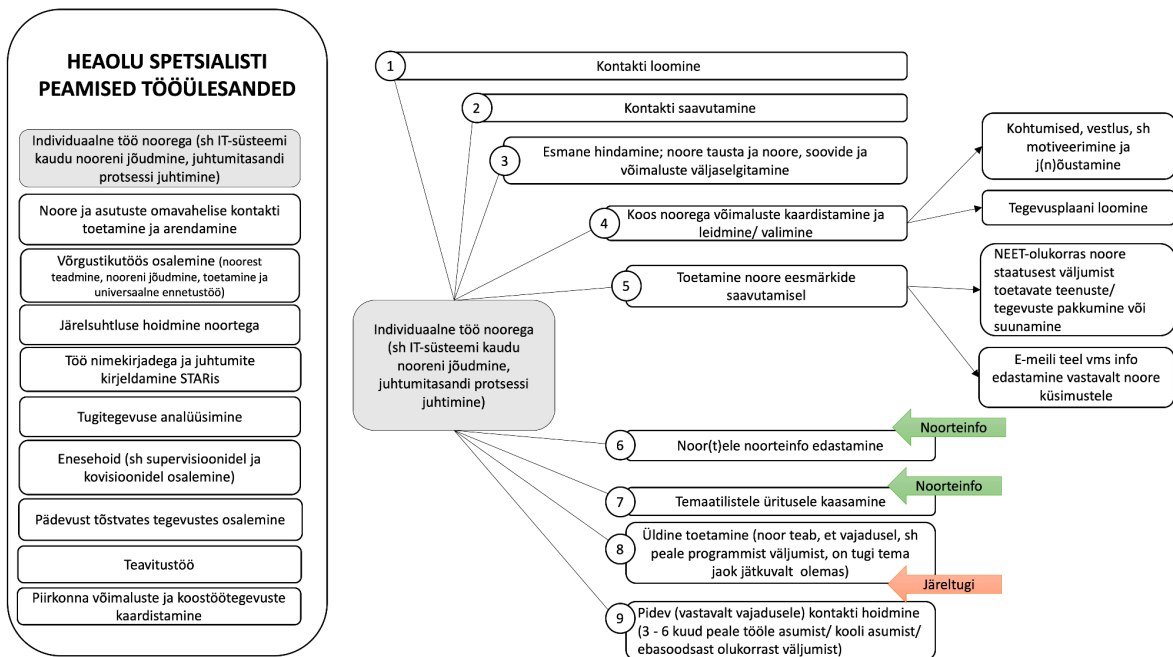
- Sihtgrupile suunatud ühistegevused ja korraldus (sh ennetustöö);
- Grupimeetodil noorte nõustamine (eraldi väljaõpe);
- Teenuse arendustöö (võrgustikus, komisjonides, arengukava jmt);
- Arenduskoosolekud väljaspool KOV tasandit;
- Teavitustöö piirkonna noortele;
- Teavitustöö ja infovahetus koostööpartneritele;
- Teavitustöö kogukonnale (nt artiklid);
- Teemaga seotud protsessi üldine juhtimine KOVis.

Spetsialisti peamised ülesanded on omavahel tihedalt seotud ja seega tuleb seda näha kompleksena (vt Joonis 5).

Joonis 5. Spetsialisti peamised tööülesanded ja osamäär koormusest (joonis: H.Paabort)

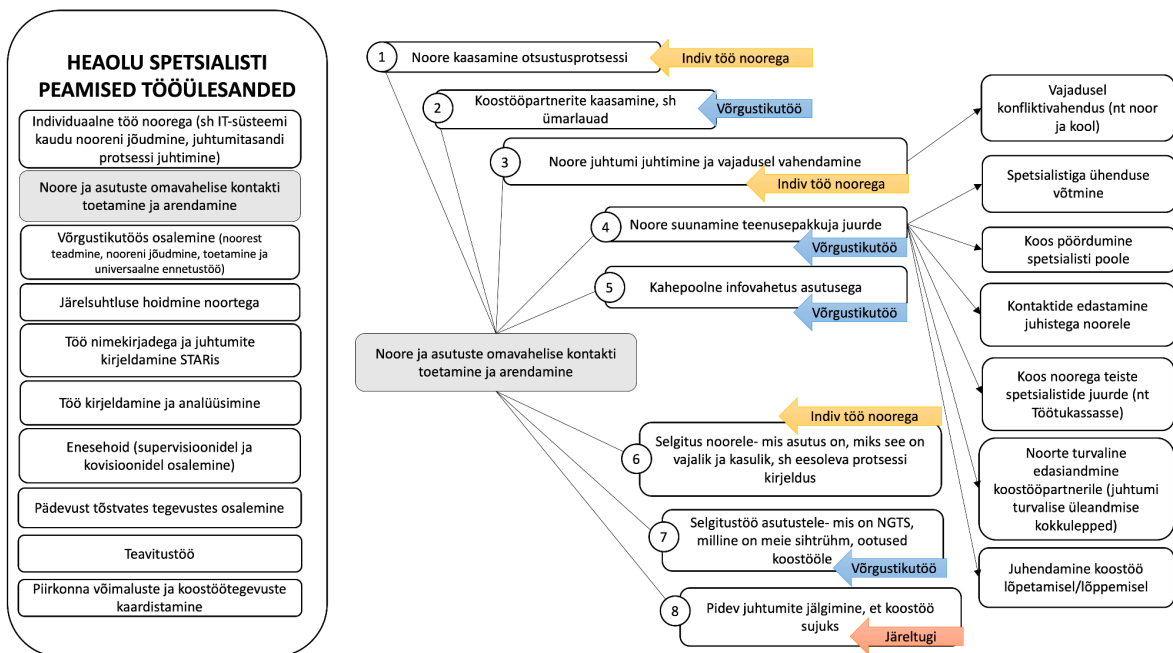
3.5.1 Tööülesanne 1: Individuaalne töö noorega

Joonis 6. Individaalne töö noorega peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Individaalne töö noorega seisneb peamiselt noorega kontakti loomises ja selle hoidmises, et luua eeldused abivajaduse hindamiseks ja võimalike lahenduste leidmiseks (vt Joonis 6). Sellele lisandub eesmärgi poole liikumise toetamine ja hilisem kontakti hoidmine, ennetamaks uuesti vastavasse olukorda sattumist. Selleks on vajadus noorega kohtuda, tema tunnetatud lahendusvajadusi kaardistada ja analüüsida, edastada vajalikku infot ning kaasata erinevatesse seotud tegevustesse.

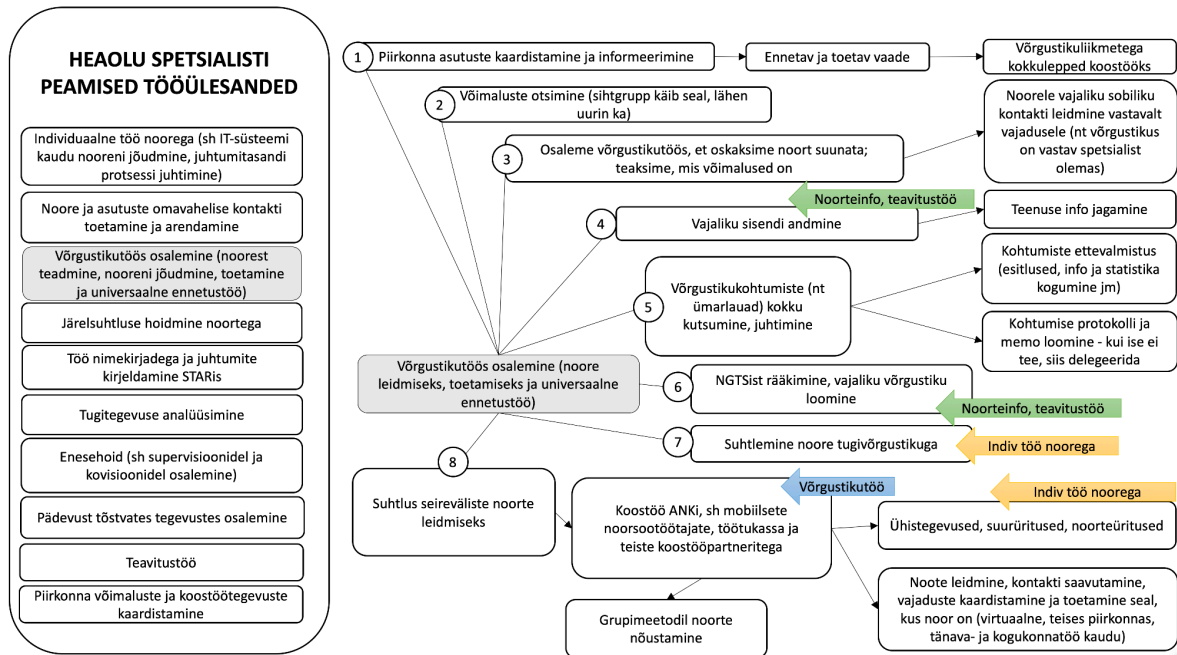
3.5.2 Tööülesanne 2: Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine

Joonis 7. Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine seisneb peamiselt koostöise ja usaldusliku keskkonna loomises ja vahendustegevustes, et noor saaks talle vajalikku tuge (lihtne ligipääs tagatud) (vt Joonis 7). Selleks on vajadus võimalusi teada, suhelda erinevate osapooltega, olla vajadusel noore jaoks olemas ja kaasas, teha võrgustikutööd, vahendada mitmesuunalist tõlgendatud infot ja jälgida koostöö sujuvust ning vastavust noore tegelikele pidevalt muutuvatele vajadustele.

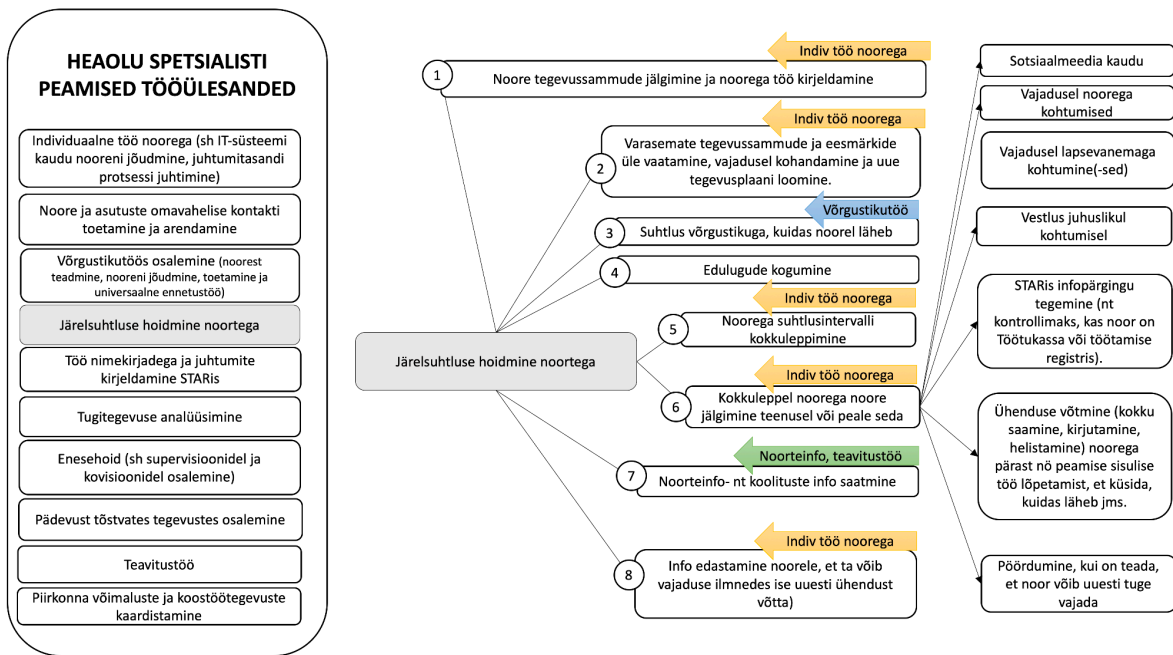
3.5.3 Tööülesanne 3: Võrgustikutöös osalemine (noore leidmiseks, toetamiseks ja universaalne ennetustöö)

Joonis 8. Võrgustikutöös osalemise peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Võrgustikutöös osalemine seisneb peamiselt kokkulepitud eesmärkidel süstemaatiliselt toimivas asutuste vahelises koostöös, et potentsiaalselt abivajavad noored oleksid teada ja vajalik abi oleks kiirelt kättesaadav (vt Joonis 8). Selleks on vajalik pidev asutuste ja toetavate tegevuste/teenuste/võimaluste kaardistamine, võimalikest abivajavatest noortest teadmine ja suunamine, osapoolte kaudu võimalike lahenduste leidmine noortele, olemasolevate ressursside jagamine ja juhtumipõhine aktiveerumine.

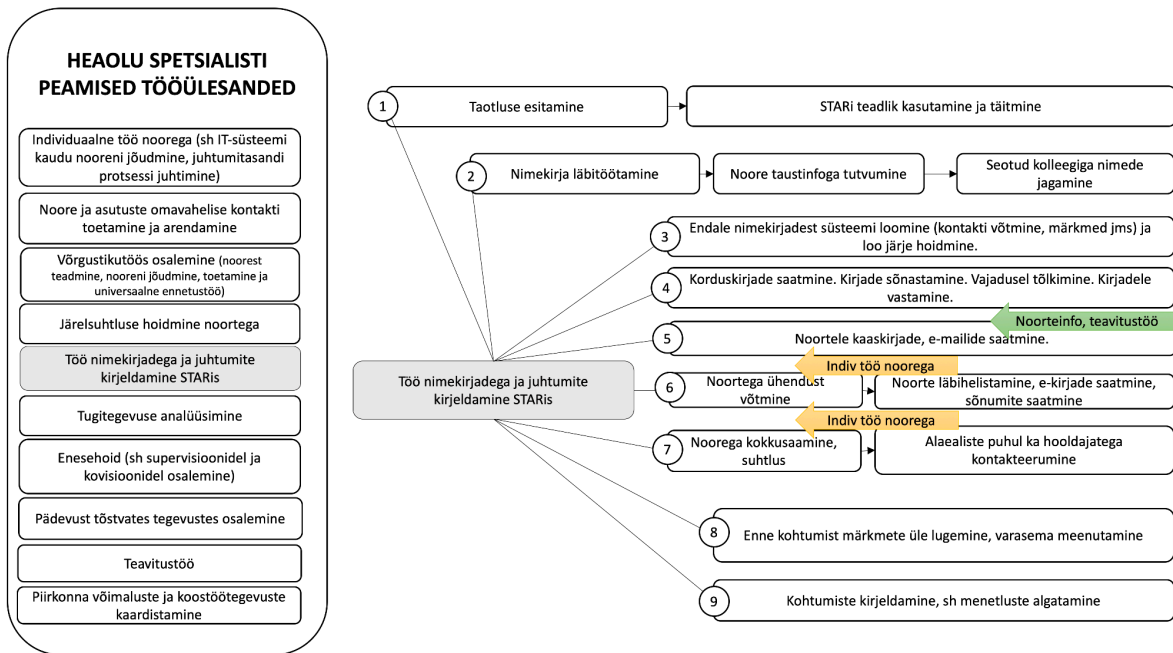
3.5.4 Tööülesanne 4: Järelsuhtluse hoidmine noortega

Joonis 9. Järelsuhtluse hoidmine noorega peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Järelsuhtluse hoidmine noorega seisneb peamiselt üks-ühele lähenemises, kontakti hoidmisel, et hoida noore motivatsiooni valitud tegevuse/teenuse lähenemisel või tegevusel/teenusel, mida noor võib vajada peale esialgse koostöö lõppu uute vajaduste ilmnedes (vt Joonis 9). Selleks on vajalik hoida noore ja seotud osapooltega pidevat kontakti ja vajadusel aidata kohandada noore valitud tegevusi.

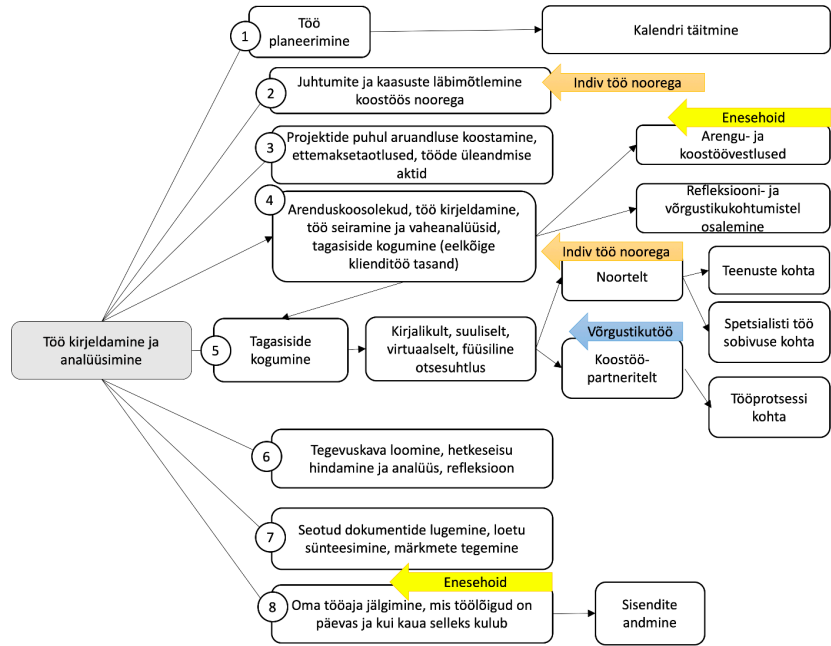
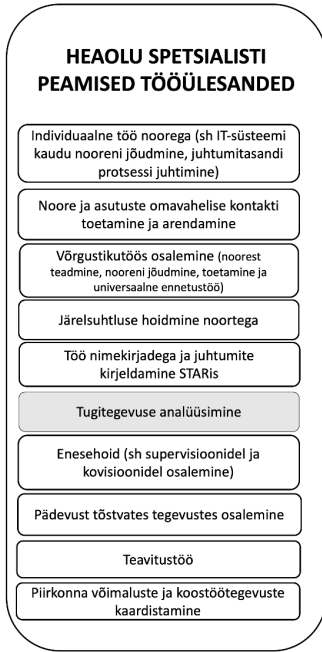
3.5.5 Tööülesanne 5: Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis

Joonis 10. Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis seisneb peamiselt süsteemses IT-lahenduse kasutamises, et saada infot potentsiaalsetest abivajavatest noortest ja kirjeldada noore toetamisega seotud tööd (vt Joonis 10). Selleks on vajalik IT-süsteemi kui ka teiste seotud võimaluste kasutamine, et noor või tema esindaja saaks vajaliku info toe võimalustest. Lisaks võimaldab noorega seotud töö kirjeldamine IT-süsteemi tugitegevusega seotud töö hilisemat analüüsi ja vajadusel juhtumikorralduse üleandmist teisele spetsialistile või omavalitsusele.

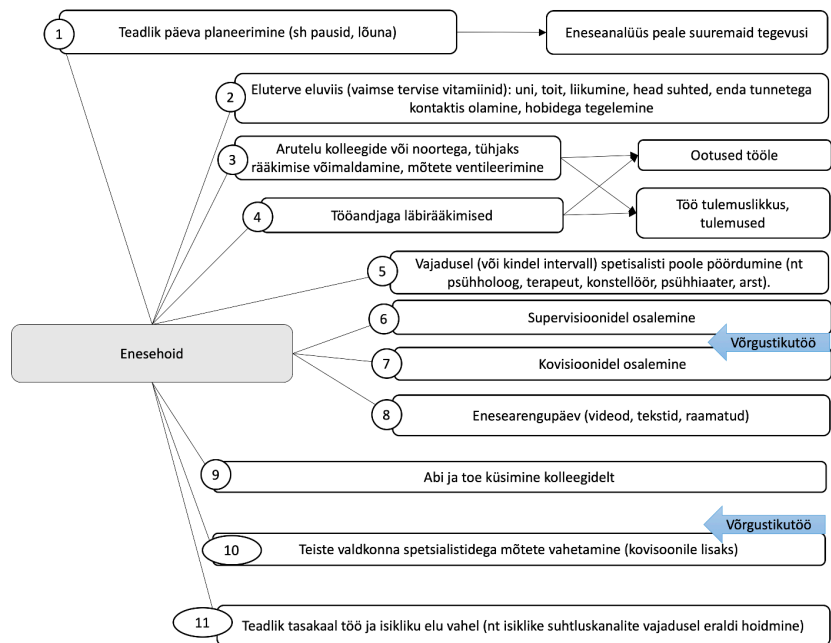
3.5.6 Tööülesanne 6: Töö analüüsimine

Joonis 11. Töö analüüsimine peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Töö analüüsimine seisneb peamiselt strateegilises igapäevatöoga seotud protsesside juhtimises, et tõhustada noortega tööd ja tagada selle tulemuslikkus (vt Joonis 11). Selleks on vajalik seotud dokumentide tundmine, kasutamine, koostamine ja esitamine.

3.5.7 Tööülesanne 7: Enesehoid (supervisioonidel ja kovisioonidel osalemine)

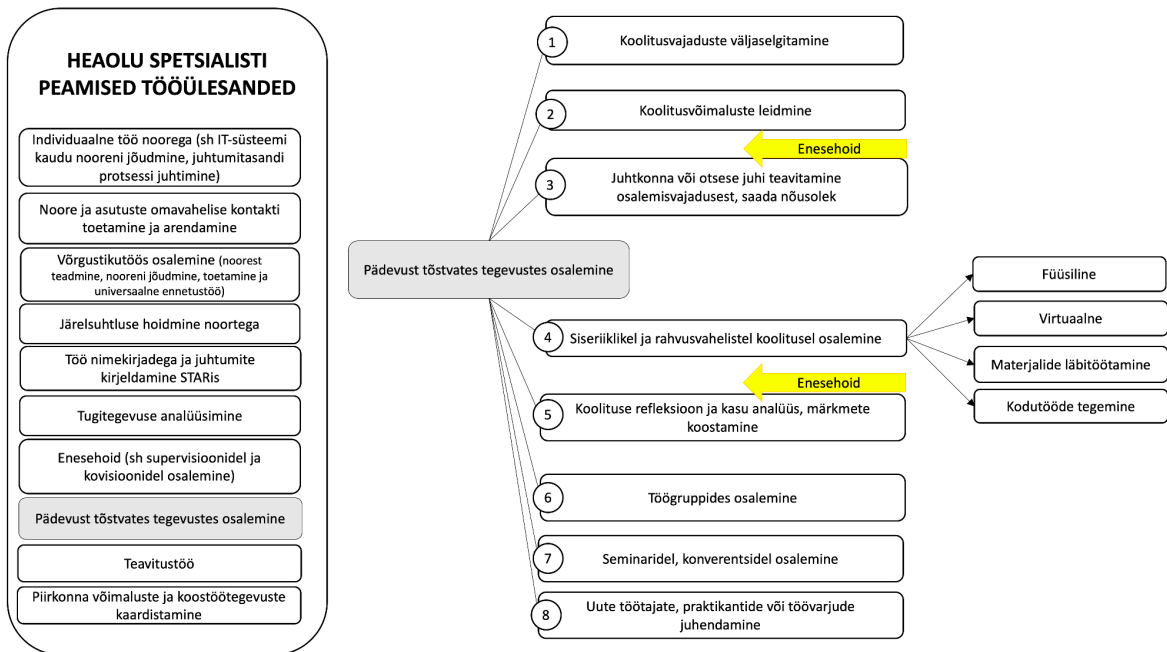

Joonis 12. Enesehoiu tagamisega seotud peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Enesehoiuga seotud psühholoogiline turvalisus ja valikuvõimalused saavad alguse organisatsiooni- ja juhtimiskultuuri kokkulepetest ja seisnevad igapäevaselt peamiselt strateegilises planeerimises ja

toetavates tegevustes osalemises, et luua ja hoida töömotivatsiooni toetavat töökeskkonda (vt Joonis 12). Selleks on vajalik oma tööd pidevalt planeerida ja osaleda toetavates tegevustes.

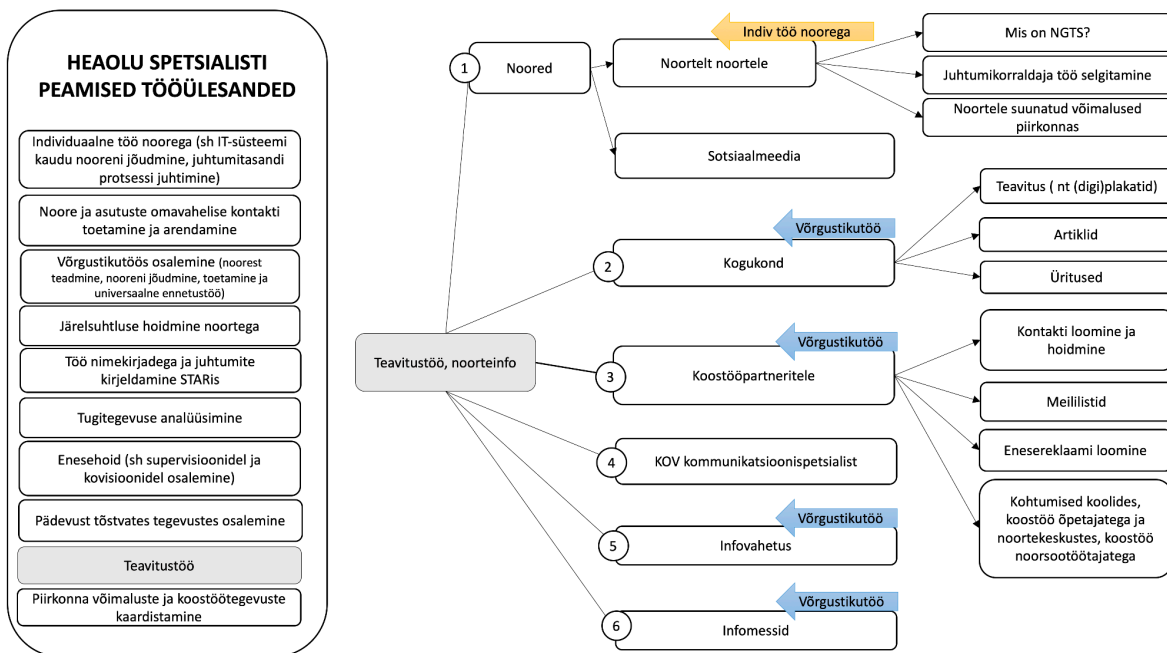
3.5.8 Tööülesanne 8: Pädevust tõstvates tegevustes osalemine

Joonis 13. Koolitustel osalemisega seotud peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Koolitustega seotud tegemised seisnevad peamiselt koolitustel osalemises, et tagada vajalikud kompetentsid noortega töös (vt Joonis 13). Selleks on vajalik pidevalt oma kompetentse hinnata ja olla kursis koolituspakkumistega.

3.5.9 Tööülesanne 9: Teavitustöö

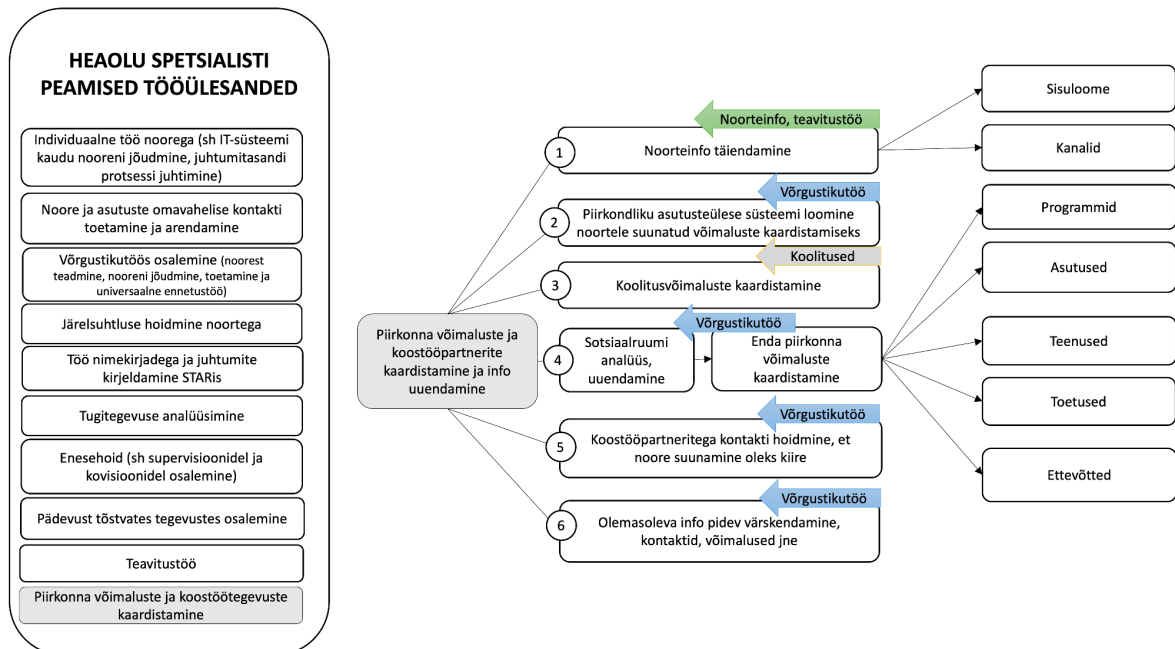

Joonis 14. Teavitustööga seotud peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Teavitustööga seotud tegemised seisnevad peamiselt olemasoleva info ja kanalitega kursis olemises, sealhulgas uue info loomises ja kanaldamises ning noortele vahendamisel, et noored jõuaksid

teenustele ja teaksid neid toetavatest võimalustest (vt Joonis 14). Selleks on vajalik oma noorte vajadusi ja võimalikke teisi osapooli ja infokanaleid teada ning osaleda uue info loomises ja mitmesuunalise infovoe edastamises. Tööülesanne sisaldab endas suhtlust avaliku meediaga.

3.5.10 Tööülesanne 10: Piirkonna võimaluste ja koostöö tegevuste kaardistamine ja info pidev uuendamine

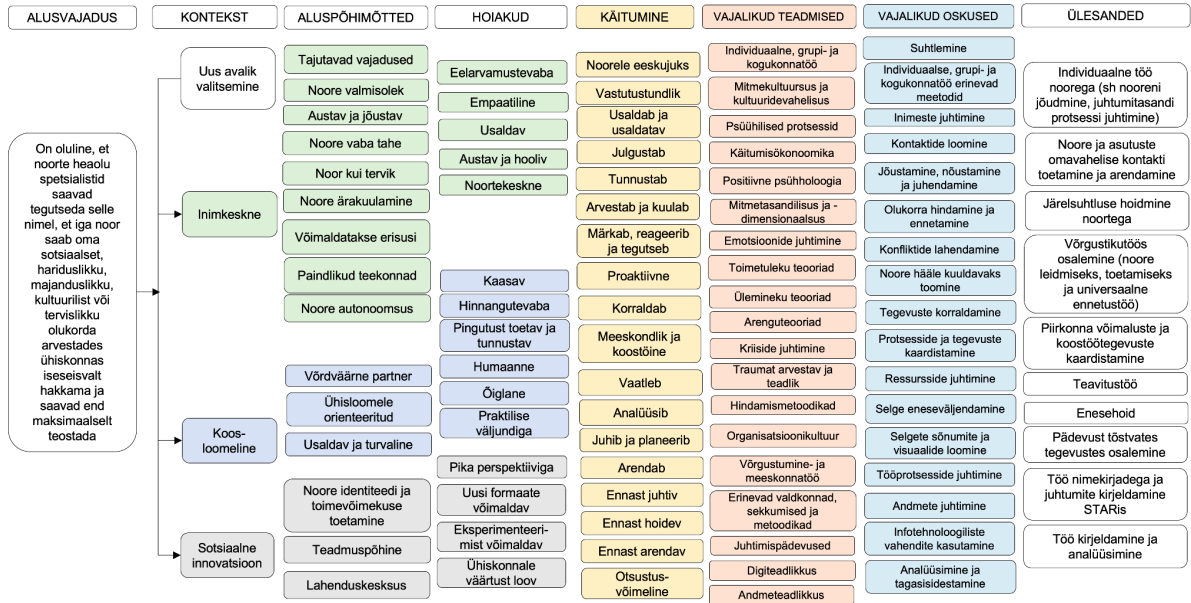
Joonis 15. Piirkonna võimaluste kaardistamine peamised sisutegevused ja seotus teiste tööülesannetega (joonis: H.Paabort)

Piirkonna võimaluste ja koostöötegevuste kaardistamine ja info uuendamine seisneb peamiselt strateegilises koostöös erinevate noori toetavate osapoollega, et tagada pidev teadlikkus olemasolevatest võimalustest ja uutest arendustöödest (vt Joonis 15). Selleks on vajalik pidev info töötlemine ja osalus seotud koostöodes, et oma tööd teadlikumalt planeerida.

4. Koolituskontseptsioon

4.1 Teemad

Lisa 1: Pädevusraamistik

Joonis 16. Noorte heaolu spetsialisti töö eesmärk, kontekst, aluspõhimõtted, hoiakud, käitumine, vajalikud teadmised, vajalikud oskused ja peamised tööülesanded (joonis: H.Paabort)